

Místo úvodníku

Zde mohl být úvodník, ale raději zde uvádíme dílo, kterým jsme se na mezinárodním literárním poli doposud zviditelnili nejvíce. Činíme tak především na přání ženské části absolventů našeho letošního ročníku jazykově-kulinářského Středoevropského překladatelského tábora.

-pak- & -rée-

Boršč valašsko-ukrajinský 1. maso hovězí (přední nebo kliška) + vepřové (plec) 2. kořenová zelenina (mrkev, petržel, celer) + cibule + červená řepa + hrst fazol (předem namočit, povařit do poloměkka) 3. koření: nové koření, pepř kuličkový, bobkový list + sůl + česnek, trocha vegety (já používám podobnou směs, co se prodává na Ukrajině, tzv. „pryprava dlja boršču“ - k dostání v ruských krámcích v Praze) 4. rajčatový protlak 6. rajčata, červená paprika 7. brambory + kysané bílé zelí 8. sádlo/olej 9. kysaná smetana - čím hustější, tím lepší:-) Úkon číslo 1: Vývar - nejdřív hovězí, později přidáme vepřové a vaříme v osolené vodě s napůl pokrájenou cibulí + celerovou/petrželovou natí nebo libečkem, prostě vývar:-) Úkon číslo 2: Červená řepa - povařit asi 15-20 minut, až částečně změkne, poté zchladit ve studené vodě, nakrájet na nudličky a dusit na sádle na pánvi spolu s rajčatovým protlakem a octem (ideální je jemné balsamico). Úkon číslo 3: Ve větším hrnci (v němž vznikne finální produkt:-) - na kostky nakrájená kořenová zelenina - smažíme ji na sádle, až se na okrajích začne zelenina opékat, přidáme nahrubo pokrájenou cibuli, kousky rajčete a červené papriky - přidáme protlak, koření/sůl. Pořádně promícháme, osmahneme a ještě chvíli celé podusíme (bez pokličky). Do tohoto základu nakonec pro šmak vmícháme ještě kousek másla.

Teď obsah těch tří nádob musíme spojit v jednu hmotu. Scedíme vývar a zalijeme jím směs z úkonu číslo 3 (kořenová zelenina). Přidáme na kostky pokrájené brambory, hrst zelí (předem je dobré spařit horkou vodou, zbavit ho přílišné kyselosti (protože jinak by brambory úplně nezměkly) a hrst fazol. Vaříme asi dvacet minut, až změknu brambory. Přidáme na větší kousky pokrájené maso z vývaru, podušenou řepu, česnek... Promícháme, dochutíme, dokořeníme... Povaříme ještě 5-10 minut a vypadá to, že je hotovo. Servírujeme s nasekanou natí petržele a pořádnou porcí kysané smetany. Panák dobré vodky se taky šikne :-) Boršč musí být hustý, že v něm stojí lžíce :-) A nakonec, jak praví Ukrajinci: „smačného“ čili dobrou chuť :-)

René Kočík

Obsah:

místo úvodníku

René Kočík: Boršč valašsko-ukrajinský__2

próza

Lucia Bizarretová: Tůžba iného__4_5

Miroslav Juhos: Hranice__16_21

poezie

Daniel Hradecký: * * * __21_22

Sára Heltai: * * * __22_23

Petr Zemek: * * * __24

překlad

Herman Charles Bosman: Věštec__6_11

Zbigniew Chojnowski: Renata__11_13

z archivu

Ze sbírky „popěvků“ Mojžíra Trávníčka
__14_16

recenze

Jakub Grombíř: Projížďka po ledov-
ci__25_26

Michèle Baladránová:

(U)zavřeno?__26_28

Zuzana Kůrová: Je pozdě... __28_30

Pavel Kotrla: Pohádky s hlasem Ludvíka
Vaculíka__30_31

Kontaktní adresy:

Pavel Kotrla	Knihkupectví Malina
Bystřička 267	Dolní náměstí 344
756 24	755 01 Vsetín
http://kotrla.com	tel.: 571 419 531
pavel@kotrla.com	knihkup@vsnet.cz

TEXTY, literární čtvrtletník, číslo 58, ročník XVI.,
šéfredaktor: Pavel Kotrla, vydavatel: Knihkupectví Malina,
redakce: Jiří Hrabal, Jakub Chrobák, René Kočík,
Dalibor Malina, Martin Škabraha, Martin Lukáš;
redakční rada: Jakub Grombíř, Tomáš Vašut;
registrace MK ČR E 13264, ISSN 1804-977X
internetová adresa: <http://texty.kotrla.com>
(<http://www.inext.cz/texty>)
Nevyžádané texty nevracíme ani neelektrujeme.

LUCIA BIZARRETOVÁ

Túžba iného

Začalo to pohrebom, respektíve krátko pred ním. Samozrejme som nemal chuť naň ísť, ani čakať doma na smútiacich. Prijímať od nich úprimnú sústrasť, ktorá je asi taká úprimná, ako keď sa ma matka spýta, či som pil. Poviem, že nie, pritom som vstrebal pol litra vodky a z môjho dychu by možno zamdľeli aj záclony.

Slnko sa vpíjalo do čiernej košele, cítil som, že kvapky potu mi na chrbte i bruchu vytvárajú ornamente. Stál som obďaleč so zle ušúľanou cigarou. Viem, na pohreboch by sa pravdepodobne nemalo fajčiť, ale v tej chvíli mi to bolo fuk, pretože moja túžba, ktorá ma prvýkrát bodla akurát dnes, bola oveľa silnejšia. Triasli sa mi ruky a z kútikov úst vytekali sliny, no a keďže som momentálne nemohol urobiť to, čo som chcel, slabou útechou mi bola aspoň tá cigara.

Pohreb sa zaobišiel bez väčších scén. Svetlý bod či skôr len malé vytrhnutie zo stereotypu nastalo, keď sa teta Eva zvalila na zem. Mŕtvoľe totižto začala vytekať z nosa krv. Ach, ako dobre, že som to nevidel, lebo by som sa zviezol aj ja a nebudaj by som sa dokonca povracal. Po spustení truhly do zeme som sa nenápadne vytratil z cintorína a zamieril na hlavné námestie.

Vbehol som do butiky s dámskymi šatami a nervózne si prezeral všetky tie, ktoré mali krikľavý odtieň.

„Dobry deň, môžem vám nejako poradiť, mladý pán?“ pribehla ku mne nízka predavačka s piercingom v brade.

„Nie, ďakujem, iba sa pozerám,“ precedil som pomedzi zuby.

„Hľadáte niečo pre svoju priateľku alebo ženu?“ pokračovala tá vtieravá krpaňa, hoc som jej povedal, že poradiť nechcem ani nepotrebujem.

Musel som sa ovládať, aby som jej nevyšplechol do ksichtu nejakú nadávku. Kyslo som sa usmial a pokračoval v prezeraní šiat.

Konečne som našiel také, aké som hľadal.

„Naozaj ste vybrali nádherné šaty, priam oslepujúco červené, vaša milá bude mať isto radosť,“ zaškerila sa predavačka.

Nereagoval som nijak, nebolo to potrebné a tá ženská mi vonkoncom nevoňala sym-

patiou. Rýchlo som sa presunul k pokladni, zaplatil a vybehol na ulicu.

Neviem prečo ma to chytilo práve dnes. Ale tá túžba bola taká silná... Žeby to spustil ten pohreb alebo neočakávaná smrť? Kládol som otázku sám sebe. Myšlienky sa mi prevaľovali zo strany na stranu, akoby sa viezli na parníku po rozbúrenom mori. Žiadne logické vysvetlenie mi však neprichádzalo na um. Je to asi iba zhoda náhoda, že to padlo na tento deň a s tým pohrebom to nemá nič spoločné. No už nemôžem vydržať, nech sa to čím skôr splní...

Ako som tak rozmýšľal, spomenul som si aj na tú predavačku. Že vraj hľadáte niečo pre svoju priateľku alebo ženu, heh. Bolo mi do smiechu. Keby len vedela, že nikoho nemám a zatiaľ som nemal, hoci v občianskom mi svieti tridsiatka. Ženy ma nepriťahovali, dokonca ani muži, jednoducho nikto. Vždy mi stačilo párkrát do týždňa uspokojiť sa vlastnou rukou a bolo mi fajn. Cítil som však, že to čo do mňa zakvačilo svoje vybrúsené nechty dnes, bude výnimočné, že ak si to splním, bude mi ešte oveľa lepšie než po masturbácii.

Zotmelo sa. Mesiac oblizoval dlažobné kocky a moje topánky kížali po ich rozochvených hlavách. Ľudia sa na mňa dívali s opovrhnutím. Premietal som si, čo im pláva v mozgu. Pri niektorých som mal pocit, že mi nasadzujú na krk slučky, pri iných zas, že ma režu žiletkami, najskôr nohy, ruky a postupne celé telo. Bolo mi však jedno, čo si myslia. Prechádzal som sa v krásnych červených šatách po nočnom korze a slasť zo splnenej túžby sa mi pomaly vlievala do žíl. Bol som šťastný tak, ako ešte nikdy predtým...

Lucia Bizarretová (*1989) - študuje žurnalistiku na FF UKF v Nitre. Svoju tvorbu publikovala v časopise *Psí víno*, v internetových periodikách *Divoké víno*, *Britské listy*, *Pozitivní noviny* a niekoľko jej básní vyšlo v poľskom mesačníku *Odra* v preklade od Zofie Bałdygy. Počas leta 2011 založila elektronický literárny časopis *iLeGaLiT*. Viac z jej tvorby si môžete prečítať na web stránke <http://luciab.xf.cz>

aluze.cz

revue pro literaturu, filozofii a jiné

<http://aluze.cz>

HERMAN CHARLES BOSMAN

Věštec

Kdepak, s věstcem Van Rensburgem, který řekl generálu Kempovi, že přišel ten správný čas povstat proti Angličanům, jsem se nikdy nepotkal. Generál Kemp ho, jak víte, poslechl a prý jeho věštbám nepřestal věřit ani potom, co je oba strčili do Pretorijského vězení.

Ale znal jsem jiného věštce. Jmenoval se Erasmus. Stephanus Erasmus. Van Rensburg dokázal prorokovat jen to, že se něco stane. A pak se občas spletl. Ne tak Stephanus Erasmus. Ten už jenom tím, že něco předpověděl, docílil toho, že se to pak opravdu stalo.

Víte, jak to myslím. Ale nakonec jsem o Stephanusi Erasmusovi stejně začal pochybovat.

Existuje spousta lidí, jako byl Van Rensburg, kteří dovedou předpovědět budoucnost, ale když se objeví někdo, kdo umí budoucnost *přivolat*, pak vám dojde, že si z něho nemůžete tropit legraci. Všichni farmáři z Droëdal mluvili o Stephanusi Erasmusovi s úctou. Dokonce i když u toho nebyl a nemohl slyšet, co si říkají. Kdybyste o něm totiž náhodou prohlásili něco urážlivého, vždycky by se našel někdo, kdo by mu to donesl.

Vím, o čem mluvím, poněvadž jsem jednou u Pieta Fourieho doma prohodil, že kdybych já byl takový velký věštec, jako je Stephanus Erasmus, zkusil bych si prorokovat pár nových *veldskoen*, když je má na špičkách celé rozbité, takže mu odtamtud lezou dvě kuří oka a kus zarůstajícího nehtu na palci. Od toho okamžiku šlo u mě na farmě na půl roku všechno k čertu. Tak jsem poznal, že Piet Fourie věstci prozradil, co jsem o něm řekl. Mezi jiným mi poslo na mor šest nejlepších tažných volů.

Kdykoli jsem měl od té doby chuť prohlásit o Stephanusi Erasmusovi něco nelichotivého, šel jsem rovnou do *veldu* a odbyl jsem si to tam. Dovedete si představit, že jsem v té době chodíval do *veldu* každou chvíli. Na těch šest volů se nedalo jen tak lehce zapomenout.

Častokrát jsem si v duchu říkal, že by nebylo špatné, kdyby se Stephanus Erasmus taky rozhodl oznámit generálu Kempovi, že přišel ten správný čas k povstání. Ale na to měl Erasmus příliš za ušima. Vzpomínám si, jak jsme se jednou všichni sešli před schůzí dwarsberské školní rady a já jsem se ho na to zeptal.

„Co říkáte té nové dani z kola, strýčku Stephanusi?“ povídám. „Nemyslíte, že by lidi měli vzít pušky a vyvěsit nad správním soudem v Zeerustu transvaalskou vlajku?“

Erasmus na mě pohlédl a já jsem sklopil oči. Nějak mě zamrzelo, že jsem vůbec něco řekl. Vypadalo to, že mě prokoukl. Uvědomil jsem si, že mu připadám jako *springbok*, kterého zastřelili a rozkuchali, takže jsou mu vidět srdce a žebra a játra a žaludek a všechny ostatní vnitřnosti. Nebylo moc příjemné povídat si s člověkem, který vás bere jenom jako rozkuchaného *springboka*.

Ale Stephanus Erasmus se na mě nepřestal dívat. Polekal jsem se. Kdyby mi byl tenkrát řekl: „Já vím, že jsi jenom rozkuchaný *springbok*“, odpověděl bych mu: „Ano, strýčku Stephanusi, je to tak.“ Tenkrát jsem si uvědomil, že má velikou moc. Navenek vypadal jako docela obyčejný farmář s černými vousy, tmavýma očima a párem starých bot s rozbitými špičkami. Ale uvnitř byl strašný. Začal jsem si dělat starosti o zbytek svých volů.

Pak Stephanus pomalu a moudře promluvil.

„V Mafekingu a Zwartuggensu a Rysmierbultu mají taky správní soud,“ povídá. „V každém městě podél trati, ve kterém jsem byl, vlastně mají správní soud. A všechny ty správní soudy vybírají daň z kola,“ prohlásil *oom* Stephanus.

Poznal jsem, že kromě toho, že má v sobě velikou moc, je ještě navíc velice mazaný. Nikdy se nepouštěl do divokých dohadů, jako třeba, že by řekl nějakému cizímu člověku: „Jste ženatý, máte pět dětí a v náprsní kapse u kabátu nesete dopis od kostelní rady, která vás žádá, abyste se stal *ouderlingem*.“ Byl jsem svědkem toho, jak různí rádoby věštcí říkali takové věci lidem, které viděli poprvé v životě, a doufali, že se možná trefí.

Víte, být věstec, to je moc zvláštní věc. Hodně jsem o té věci přemýšlel a nic z toho, co o tom vím, nedovedu vysvětlit. Pochopil jsem ovšem, že to nějak souvisí se smrtí. To je jedna z věcí, které jsem se v Maricu naučil. A myslím, že jinde bych se ji ani naučit nemohl. Těmhle věcem totiž přijdete na kloub jenom v případě, že máte spoustu času, kdy se nedá dělat nic jiného, než přemýšlet a koukat do *veldu* a na oblohu, z které už pěkných pár měsíců nepadla ani kapka.

Potom pochopíte, že být věstec a mít moc je velice prostinké. Ale taky strašné. A pochopíte, že existují muži a ženy, kteří nejsou z tohoto světa, a díky tomu strčí do kapsy třeba i krále.

Ten totiž může o moc přijít, když mu ji lidi vezmou, ale věštec – pokud je opravdový – svou moc neztratí nikdy.

Jako první si o tom začali povídat školáci. Už jsem si všiml, že takové věci často začínají historkami, které si vypravují *kafři* a malá děvka.

Ať tak či tak, na odpočívadle u silnice do Ramoutsy se usadil jeden moc starý *kafr*. Nikdo nevěděl, odkud přišel. Až na to, že když jste se ho zeptali, zvedl velice pomalu ruku a ukázal k západu. Na západě nic není. Jenom poušť Kalahari. A podle toho, jak vypadal, nebylo těžké uvěřit, že tenhle starý *kafr* žil v poušti celý život. Jeho svráštělé tělo člověku něčím připomínalo Velké sucho.

Dozvěděli jsme se, že se ten *kafr* jmenuje Mosiko. Postavil si hrubý přístřešek z větví trnovníků a starých pytlů od kukuřice. A tam žil sám. *Kafři* z okolí mu nosili kukuřici a pivo a z jejich slov vyplynulo, že jim za tyto dary nebyl nijak zvlášť vděčný a když se mu pivo zdálo slabé, sprostě těm lidem, co ho přinesli, nadával.

Jak už jsem řekl, nejdřív si ho všimli *kafři*. Tvrdili, že je to veliký šaman. Ale potom mu začali nosit dárky i běloši. A ptali se ho na budoucnost. Občas jim Mosiko pověděl, co chtěli vědět. Jindy byl drzý a posílal je za *baasem* Stephanem Erasmusem.

Dovedete si představit, jaké to vyvolalo pozdvižení.

„Jo,“ vyprávěl nám jednou odpoledne Frans Steyn. „A když jsem se toho *kafra* zeptal, jestli by si moje dcera Anna měla vzít Gerta hned nebo jestli by měla jít nejdřív na střední školu a naučit se anglicky, Mosiko mi odpověděl, že se mám jít zeptat *baase* Stephanuse.“ „Zeptej se jeho,“ povídá. „To je na mě moc lehké.“

Tehdy lidi prohlásili, že tenhle Mosiko je drzý *kafr* a že si ho Stephanus nemá všímat.

Dával jsem bedlivý pozor, co s tím Erasmus udělá. Poznal jsem, že ho *kafrova* opovážlivost pořádně štve. A když mu lidi říkali: „O Mosika se nestarej, strýčku Stephanusi, vždyť je to jenom starý líný *kafr*“, bylo vidět, že ho to dopaluje ze všeho nejvíc. Podezřívá je, že ho takhle utěšují jen ze zdvořilosti. A nic člověka nerozčílí tak, jako když se k němu lidé, kteří se ho dřív báli, začnou chovat zdvořile.

A tak se stalo, že se Stephanus Erasmus vypravil k odpočívadlu, kde žil Mosiko. Prohlásil, že ho požene štandopede zpátky do Kalahari, odkud přišel. Jít za Mosikem byla ovšem od Stephanuse chyba. Osobně Mosika navštívit to-

tiž znamenalo přidat mu jak se patří na důležitosti. Správně by měl jít pokaždé sluha za pánem.

Přidali jsme se všichni k Stephanusovi.

Cestou prohlásil: „Poženu ho svinským krokem až na kraj Zeerustu. Jako by nestačilo, že v Johannesburgu *kafří* nosí límečky a kravaty, promenujou se po chodnicích a čtou noviny. Ale v Maricu něco takového trpět nesmíme.“

Já jsem si ovšem všiml, že se Stephanus z nějakého důvodu čím dál víc zlobí a že se snaží vzbudit dojem, jako bychom chtěli Mosika zahanbit *všichni*. Jenže to nebyla pravda. Šlo o Erasmusův spor. Nás se to vůbec netýkalo.

Dorazili jsme k odpočívadlu.

Mosiko byl skoro nahý. Seděl zády ke keři, byl shrbený a hlavu měl skloněnou ke kolenům. Jeho tělo bylo poseto vráskami. Měl jich na stovky. Vypadal jako nejstarší člověk na světě. A přesto z jeho ohnutých zad vyzařovala jakási síla, které jsem rozuměl. Připadalo mi, že s těmi ohnutými zády, skloněnou hlavou a v paprscích slunce se může Mosiko jenom tím svým sezením dopracovat mnohem větší velikosti a vykonat víc než jiní muži tvrdou dřinou a chytrostí. Měl jsem pocit, že tady Mosiko může takhle sedět a nehnout ani prstem, a stejně bude mocnější než nejvyšší velitel armády.

Zdálo se, že nemá nic jiného, než co mu dalo slunce a písek a tráva, a přece to bylo víc, než kolik mu mohli dát všichni lidé na celém světě.

Byl jsem rád, že jsem ten den u toho; na schůzce čarodějů.

Stephanus Erasmus samo sebou věděl, kdo je Mosiko. Ale nebyl jsem si jistý, jestli Mosiko zná Stephanuse. A tak jsem je představil. Jindy by se lidé smáli tomu, jakým způsobem jsem to udělal. Ale v té chvíli to z nějakého důvodu tak směšně nepůsobilo.

„Mosiko,“ řekl jsem, „tohle je *baas* Stephanus Erasmus, věštec.“

„A strýčku Stephanusi,“ povídám, „tohle je šaman Mosiko.“

Mosiko lehce pozvedl oči a pohlédl na Erasmuse. Ten mu pohled oplatil a upřeně na něj zíral ve snaze vyvést ho z rovnováhy. Věděl jsem, jak mocně se Stephanus Erasmus dovede na člověka podívat. A tak jsem byl zvědav, co se stane. Ale Mosiko znovu sklopil zrak a díval se do písku.

Vzpomněl jsem si, jak jsem se cítil toho dne, kdy se na mě Stephanus Erasmus podíval, a jak

jsem byl ochoten uvěřit, že jsem rozkuchaný *springbok*. Proto mě nepřekvapilo, že Mosiko odvrátil pohled. Současně mi však došlo, že sklopil zrak způsobem, který naznačoval, že Stephanuse nepokládá za člověka natolik významného, aby se ho snažil znervóznit pohledem. Zdálo se, jako by si myslel, že má na práci jiné věci, než se dívat na Stephanuse.

Pak Mosiko promluvil.

„Pověz mi, co chceš vědět, *baasi* Stephanusi,“ pravil, „a já ti řeknu, co tě čeká.“

Viděl jsem trávu a *veld* a kameny. Viděl jsem dlouhou skvrnu slunečního světla na Mosikových holých zádech. Ale malou chvíli jsem neviděl, ani neslyšel nic jiného. To, co ten *kafr* řekl tomu bělochovi, bylo totiž děsivé. A já jsem věděl, že si to uvědomují i ostatní. Stáli jsme a čekali. Nebyl jsem si jistý, mám-li mít radost nebo litovat, že jsem přišel.

Zdálo se nám, že čas plyne nesmírně pomalu.

„*Kafře,*“ pravil nakonec Stephanus, „na tomhle bělošském odpočívadle nemáš co pohledávat. Přišli jsme tě odtud vyhnat. Nakopnu tě, *kafře*. Teď hned tě nakopnu. Poznáš, co je to bota bílého muže.“

Mosiko se nepohnul. Nezdálo se, že by slyšel cokoli z toho, co mu Stephanus řekl. Podle všeho přemýšlel o něčem jiném – o něčem velice dávném a vzdáleném.

Pak Stephanus postoupil o krok dopředu. Na okamžik se zarazil. Všichni jsme sklopili zrak.

Frans Steyn se zasmál první. Nejdřív nám jeho smích připadal zvláštní a nepřírozený. Až do toho okamžiku viselo ve vzduchu napětí, ba i strach. Ale hned potom jsme se rozesmáli všichni. Mohli jsme se smíchy potřhat. Muselo nás být slyšet až na druhé straně *bultu*.

Už jsem se zmínil o Erasmusových *veldskoenách* a o tom, že měly rozbité špičky. No a během cesty k odpočívadlu se utrhł poslední *riem* a Stephanus Erasmus tam stál s pravou nohou zvednutou nad zemí a z nártu mu visela rozbitá bota.

Stephanus Mosika nekopl. Když jsme se přestali smát, přemluvili jsme ho, aby se vrátil domů. Stephanus šel pomalu, v ruce držel rozbitou botu a snažil se našlapovat na měkká místa, kde by ho spálená tráva nepíchala do bosých nohou.

Stephanus Erasmus přišel o svou moc.

Ale já jsem věděl, že i kdyby se mu neroz-

padla bota, Stephanus by Mosika nikdy nekopl. Z jeho výrazu jsem poznal, že už ve chvíli, kdy udělal ten krok dopředu a Mosiko se nepohnul, byl Stephanus navždy poražen.

Přeložil Milan Orálek

Herman Charles Bosman (1905–1951) je klasikem jihoafrické literatury. Ač Afrikánec, psal anglicky, a to romány, povídky, básně a fejetony. V nakladatelství Dauphin vyjde v roce 2012 český překlad povídkového souboru *Maraton v Bekkersdal* (ukázky z něj přinesla po dvakráte v revue *Aluze*: www.aluze.cz). Zde uvedená povídka pochází ze knihy *Mafeking Road* (1947).

ZBIGNIEW CHOJNOWSKI

Renata

Renata v latině znamená znovuzrozená

1.
Nevymyslel jsem drama.
Drama vymyslelo mne.
Zasahuje do truchlivého obdivu,
V temné žule oblaku zní Mozartovo *Requiem*,
Rozšiřuje ho touha zabít a oživovat.
Pouští semeno do jalových břich,
Vede k obratné dekapitaci.
Prchá ze scény a vrací se,
Aby pečovalo o dýchající organismus
zemřelý.
Odnímá si smysl ze rtů,
Chce se opouzdřit ve svém nositeli
Po kraj jeho země a jeho nebe.

2.
Bolí mě tvůj obličej,
Tvůj zmrzačený mozek.
Jedno oko otevřené, druhé slepě zavřené.

Zpod víček nestéká slza, ale fyziologická
tekutina,
Ústa hořká, jedovaté ovoce.

3.
Proč ho drtí tíha na plících,
Jako by nebylo oka, které ho opatruje,

Jako by neměl právo na lásku,
Která ho nezradí za svítání?

Protože není ta,
Která by s ním byla jako den a noc?
Protože zradil tu, která při odcházení
Zanechala dýchající tělo,
Otázky bez odpovědi?
Protože chce vědět pravdu,
Která ho nikdy neobelže?
Protože věřil na osud bez porážky a bez
zoufalství?

4.
Dorazí k tobě
Osoba, věc, informace.
Tvá hlava se zachvěje jako planeta.
Neudrží ji na vodítku
Žádné slunce, ani srdce, ani bible.

5.
Vstaň, dotkni se mne. Zjisti, jestli jsem s tebou.
Tvé líce ještě dnes voní jako dvě jablka.
Jedli jsme jenom z dobrého stromu poznání.
Kde jsi?

Sedíš, mluvíš, otevíráš a zavíráš dveře.
Zapaluješ a zhášíš světlo.
Vstupuji do pokoje.
Ty však otevíráš jiné vchodové dveře.

6.
Jsem oklamán - vrátíš se tak,
Jak se navrací z daleké cesty.
Tvůj byt se ti zdá na prahu
Menší než byl během touhy,
Rozšíří se nám zeměpis těl.
Na fotografiích uvidíme to, co
Na nich možná nikdy nebylo.
Teď už vím, že se nevrátíš.

7.
Nic nezadrží osud.
Odcházíš už dokonce tělem, přicházíš ve
výrazných snech.
Je ti tam tak dobře, že se usmíváš,
Jsi hezká jako za svítání,
Taková, jaká jsi vždy chtěla být.

8.

Jeřabinou za oknem nemocnice zmítá vír.
Rosteš jako větvička vzduchu nad strništěm.
Chtěl bych tě obejmout, znovu pochopit,
Ale skutečná je tady jen touha.
Nejsi.

Vidím tě skrz opuštěné tělo.
Přicházíš oknem vzpomínek.
Jsi něčím jiným, než jsi byla,
něčím jiným než krátký dech
paměti,
něčím jiným než jeřabina,
něčím jiným než schnoucí
vůně
Tvé černé svatební sukně.

9.

Z těla jsi povstala, do těla ses navrátila.
Nikdo neví, proč a kvůli čemu ses tak
proměnila.

Poslal jsem poslední slovo jako špatnou
předpověď?
Únava ti odebrala vůli žít?
Rozsudek byl napsán, než ses narodila?
Jsi potřebná někde jinde a někomu jinému?
Byla to náhoda?

Z těla jsi povstala, do těla ses navrátila,
Aby se dobro a zlo ještě jednou smísily?

Ví Bůh, co činí?

10.

Všechno je takové, jako by se soumrak navždy
zastavil.
Naděje se stala nezaměstnanou.
Nikdy už nic nebude takové, jak mělo být.

Hlava v čelistech strachu -
Osud je naplněná iluze.

Přeložil Libor Martinek

Zbigniew Chojnowski se narodil 30. 5. 1962 v Orzyszi (Polsko). Je básníkem, literárním historikem a kritikem. Vydal několik sbírek básní a sbírku veršů pro děti. Jeho poezie byla přeložena do ruštiny, makedonštiny, litevštiny.

ZE SBÍRKY „POPĚVKŮ“ MOJMÍRA TRÁVNÍČKA

8. července 2012 uplynul rok od úmrtí Mojžíra Trávníčka, editora, literárního kritika a spisovatele, který patřil všem vnímavým čtenářům, a snad o trochu víc nám v Textech, kteří jsme rádi odsouvali hromady slov jiných autorů a uvolňovali plochy našich úzkých stránek, abychom mohli číst právě jeho čisté a přemýšlivé texty. I když byly v posledních měsících jeho života plné mužného stesku. Jako třeba ve vzpomínkovém nekrologu k úmrtí Ludvíka Kundery, kdy se mu v obraze fyzického odcházení vracela duchovní velikost literáta-překladaatele budoucího český chrám Rilko Podzimního dne:

*Pane, je čas. Velký žár léta zhas.
Sluneční hodiny tni svými stíny
a na planiny vypuštěj vichry zas.*

...

Přibližně v téže době, kdy v Textech tiskne kunderovský nekrolog, loučí se v poslední kapitole vlastní vzpomínkové knížky *V letokruzích naboso* se čtenářem: „Loučím se taky na konci této knížky, děkuji za laskavou návštěvu v ní a ujišťuji, že s pravděpodobností blízkou jistotě už nebudu ani uklidňovat, ani znepokojoval knihou další.“...

Další kniha skutečně nepřišla. Ale pan Trávníček od nás neodešel. Jeho stálou přítomnost mezi námi můžeme tentokrát připomenout díky jeho spolužáku z gymnázia a celoživotnímu příteli Janovi Matušů, který nám půjčil nikdy nezveřejněnou, na průklepových papírech psacím strojem tištěnou a prostě kancelářsky sepnutou sbírku Mojžírových „popěvků“, osobitých ozvěn, které provázely jeho oddané a zaujaté pobývání ve velké literatuře.

DM

MOJMÍR TRÁVNÍČEK

Popěvek:

Drobná lidová píseň, zpravidla obsahu vtípného až rozpustilého. Existují p. časové, dětské, masopustní, taneční aj.

Slovník literární teorie (1984), str. 284

-

Přišel pes a jako vždycky
Vrtí na mě ocasem.
Chápu to filozoficky:
Vidím čokla, tedy jsem.

-

Červotoč mi vrtá v hlavě,
nevím, co to znamená.
Vnouček to uhodl hravě:
Ta hlava je dřevěná.

-

Devět věží město střeží,
nikde žádní strážníci.
Na nábřeží hovno leží,
čeká na vůz kropicí.

-

Na lysině máslo maje
úředník jde z úřadu.
Tato komodita taje,
vece, dám ji do chladu.

-

Vylákala kočka z kotce
zestárlého králíka,
uhryzla mu oba boltce.
Takto končí lyrika.

-

Potrubní poštou z Nahoje
přišly mi vidle do hnoje.
Leteckou poštou z Dillí
přišly k nim náhradní díly.

-

Vývojová fáze
zabloudila v Praze.
V policejním ústředí
o ní zatím nevědí.

-

Poslanecké mandáty
jely lovit candáty.
Najaly si na to plť,
nechytily ani mrť.

-

Vymknul jsem si sanici
v občerstvovací stanici
na dálkovém pochodu
od porodu k důchodu.

-

Napsal detektiv detektivku
o tom, jak ukradli prase z chlívku..
Vyšla za podpory nadace
řeznické asociace.

-
Jda s nákupem od kupce,
uklouzl jsem na slupce;
čepice mi spadla z pleše.
Už mě nikdo neučeše.

-
Akusativ s dativem
přiožrali se pivem.
Díky instrumentálu
vrátili se z lokálu
spolu s nominativem.

-
V úřadu nálezů a ztrát
hlásí se neznámý byrokrat:
z titulu úřední povinnosti
pátrá po vlastní totožnosti.

-
Mluvnická norma
hlízový mor má.
Až na dřev jazyka
záhuba proniká.
Ten pech, že jenom fráze
uniká totální zkáze!

MIROSLAV JUHOS

Hranice

„Takže jestli dovolíte, pořídíme si z našeho sezení zápis,“ povídá chlapík v civilu a naroluje do psacího stroje značky Remington papír. Jméno, datum narození, zaměstnání, vztah k současnému zřízení v Československu. Odpověděl jsem, stručně a jasně.

„Člověče, podívej,“ zapálil si František cigaretu, „já jim tady šaška už dál dělat nebudu.“ „A co chceš asi tak dělat? Udavač na každém rohu a prej kolem hranic natahují dráty.“

„No právě,“ klepl mi prstem na čelo, „musíme bejt rychlejší než voni.“

„Máš to spravený,“ vyndal jsem umazané ruce z motoru škodovky, „a příště tam nezapomeň včas dolejt volej.“

„Hele, a to bys jako chtěl vzít čáru za kopečky?“ Chtěl jsem to slyšet na vlastní uši.

„No jasně, co myslíš, že ti tady vykládám?“

„No jo, ale copak já bych tam dělal?“

František už měl asi odpověď připravenou, protože přišla bleskově: „Hele, já se

protluču všude s tou mojí ukecanou hubou a ty seš šikovnej, tobě když daj žebříňák, tak z něj do tejdne uděláš auto.“

„Dyť umím akorát trošku německy, co jsem pochytil za války v lágru, a co s tím?“ vykrucoval jsem se.

„Seš šikovnej na všechno, jazyky se naučíš raz dva, nabalíš si tam nějakou holku a uvidíš jak to pude.“

„Prosim tě, dyť Německo je rozbitý na hadry, copak by tam o nás někdo stál?“

František se urazil: „Kdo tady mluví o Německu, copak je na světě jenom Deutschland? Vememe to dál, do Anglie, do Ameriky, nabalíš si černou buchtu a ta už tě naučí šprechtit po jejich.“ Smál jsem se, já, takovej Tonda z Horní-dolní, a Amerika?

„Kam si myslíš, že to dopracuješ tady? To budeš se svazákama zakládat kolchozy a plnit pětiletky za čtyry roky? To se budeš dívat, jak tvému fotrovi vezou tu jeho upachtěnou dílnu?“

Váhal jsem: „Hmm, nech mě o tom pár dnů přemejšlet.“

„Kouříte?“ položil ten druhý přede mě ameriky.

„Občas si dám.“

„Takže vy jste se obával represí,“ povídal chlapík do klapání psacího stroje, „a jako jedinou alternativu jste volil odchod z republiky.“

„Ano, dá se to tak říct.“

„Máte tam rodinu, děti?“

„Už jsem říkal, jsem svobodný, mám tam jenom rodiče, a těm jsem o tom neřekl.“

Civil přestal klapat na stroji a povídá: „To je dobře.“

„A kam máte přesně namířeno, do Německa?“ povídal ten druhý a z kapsy americké bundy vytáhl sirky.

„Chtěl bych pokračovat dál, do Anglie, Ameriky,“ opakoval jsem Františkova slova. Uniformovaný vstal: „Podívejte, mám pro vás takovou nabídku.“

„Ty Františku, jak ty to máš vymyšlený? Jak se chceš dostat na druhou stranu?“ vyzídal jsem.

„Jó, to víš, já ti to povim a ty mě okamžitě udáš,“ smál se.

„Ale neblbni, copak jsem nějaká svině?“

„To neříkám, ale pověz mi, jestli půjdeš, a já ti pak povim kudy.“

„Františku, dyž to je blbý, nechat tu tátu samotnýho, nic mu neříct.“

„Co blbneš, dyť se to doví, až mu pošleš dopis z Ňújorku, jenom mu to nesmíš vyžvanit předem, co kdyby se ty kurvy dověděly a zkusily to z něj vymlátit?“

„No jo, to nebudeme riskovat, jenže to už mu nikdo nezůstane.“

„Sim tě, je to dospělej chlap, ten se vo sebe postará a svýmu synovi nebude mít za zlý, že šel za lepším.“ Drbal jsem se na bradě a rozvažoval. Co když to bude největší pitomost mýho života? Jenže co když největší pitomost mýho života bude, že jsem zůstal.

„Ty Fando, já nevim, mně z toho jde hlava kolem.“

„Čéče, nebud' srab,“ poplácal mě po rameni. Jo, jo, nebejt srab, to se lehko řekne.

„Takže ten váš komplic, promiňte, kolega,“ opravil se civil, „se jmenuje František? Příjmení, datum narození, zaměstnání.“ Odpovídal jsem. Odpovídal jsem na všechno, na co se mě zeptali. Popsal jsem jim, odkud jsme vyrazili, kam jsme šli, jak jsme byli dohodnutí, kde se sejdeme, a oni mi vařili kafe a cpali americký kamelky. Koneckonců nabídka byla velkorysá, budu pracovat pro ně a po pěti letech v Německu mě pošlou do Států a já dostanu americké občanství.

„Františku, já s tebou půjdu. Voni prej chtěj zádrátovat republiku kolem dokola, povídá se, takže když nevypadneme teď, tak nikdy.“

František se smál: „Tak se mi líbíš, to jsem rád, že nepudu sám.“ Zvedl se od kafe: „Hned jsem zpátky.“ Vrátil se za chvíli, pod paží školní atlas.

„Tak podívej,“ naklonil se na mapou, „prej se chodí přes Šumavu, jenže tam to neznám a není to žádná legrace. Tak tam ne. Na sever je to blbost, tam jsou všude Rusové a hranice se západem prej hlídaj jako voko v hlavě.“

„A kde je to nejkratší?“ skočil jsem mu do řeči.

„Hele, nebud' línej, seš zvyklej vozit si zadek v autě, tak se trošku projdeš,“ smál se mi, „nejkratší je to přece u Aše, jenže, kamaráde, tam bych nelezl, tam bude udávat každej, kdo má voči.“

„Tak už mě kruci nenapínej!“

„Dobrá, podívej,“ zapíchl prst do mapy, „tady jsou Marjánky, tam dojedeme vlakem,

já vystoupím v Planý a ty až pak, aby nás nikdo neviděl.“

„Tenhle kopec se menuje Dyleň,“ brouz-
dal prstem dál po mapě, „ten nepřehlídneš,
je široko daleko vidět, z nádraží vyrazíš přímo
k němu. A za nim už točej bavorský pivo.“

„A proč by nás zrovna tady neměli chytit?“
zeptal jsem se nedůvěřivě.

„Takže jste měl namířeno k Dyleni?“ zvedl
civil oči od stroje.

„Jo, jenže pak se setmělo...“

„A ten váš kolega, ten František, ten šel
kudy?“ ptal se hned ten druhý.

„Ten šel z Planý a říkal, že se sejdem
v Německu, hergot, jak se ta vesnice jenom
menovala?“

„Neualbenreuth?“ napovídal.

„Jo, to bude ono.“

Civil sáhl po termosce s kafem a nalil si:
„A co se chystáte dělat tady za kopečkama?“
„Jsem automechanik, s tím se dneska uživim
všude, a s Františkem jsme se chystali do
Ňujórku, za černoškama,“ zasmál jsem se.

Zasmáli se oba dva.

„Chtěl bych si najít nějakou práci, kde
bych dělal s autama, ale může to být i nějaká
zámečnickina.“

„Aha,“ začal zas mluvit ten od armády do
datlování psacího stroje, „a do Československa
byste se už podívat nechtěl?“

„Kolem Dyleně je sakra hustej les, a hlavně
tamtudy nikdo nechodí, a když už, tak prej přes
Cheb, jenže my nejsme tak blbý, abysme lezli
tam, kam choděj ostatní,“ kasal se František.

„Ty Fando, vodkuď ty tohle všechno víš?“

„Mám svoje zdroje, ty víš svý a já vím svo-
je,“ zaveršoval, „a hlavně nejsem blbej a umim
si to domyslet.“

„A kdy chceš vyrazit?“

„Zítřa musím ještě zajet něco vyřídit do
Prahy a pak můžu vyrazit. Takže pozítří.“

Kouř z lokomotivy zmizel za zatáčkou a já
se rozhlížel po lázeňském nádraží. Američa-
ni ho nechali na pokoji, prý tu býval lazaret,
nebo tu stál lazaretní vlak nebo tak něco,
povídal František. Zato Cheb, v Chebu stojí
místo nádraží jenom dřevěná bouda, tam to
bombardéry srovnaly se zemí. Ještě aby ne,
když kousek od nádraží bylo letiště a fabrika
na letadla. V dálce za zapadajícím sluncem

se rýsoval můj orientační bod. Víím, kam jít, budu se ještě chvíli courat po Marjánkách a jak padne tma, tak vyrazím.

„No a pak jsem šel dlouho lesem a, to vííte, byla tma a já nejsem žádný zálesák, já mám radši, když se hrabu v autech, než se courat po lese.“

„A pak?“ ptal se civil nedočkavě.

„Pak jsem viděl chlapa, teda dva, tak jsem padl na zem, ani jsem nedejchal. Když přešli, pelášil jsem o sto šest rovnou za nosem, až sem narazil na toho pána, co mě dovedl až sem.“

„Dobrá,“ povíídal zase ten v uniformě, „máme o vás zájem. Podívejte, hranici dneska už jen tak někdo nepřejde, a i když jste měl víc štěstí než rozumu, je vidět, že jste schopný člověk. Byl byste ochoten se vrátit, samozřejmě po patřičném výcviku, a pracovat pro nás jako kurýr?“

„Kurýr?“ nechápal jsem. „A to by obnášelo co?“

Ted' si vzal slovo civil: „Jsou zde jisté informace, které pro nás mají nemalou hodnotu a které potřebujeme doručit z druhé strany k nám.“

„A jaké informace?“ snažil jsem se ukojit svou zvědavost.

„Tohle je záležitost, která vám z jistých, bezpečnostních, důvodů nebude svěřena, jak jistě chápete.“

„Chápu.“

„A samozřejmě její hodnota vám bude vyvážena protihodnotou finanční, a nakonec to občanství. Nechceme, abyste pro nás riskoval zadarmo, že?“ usmál se a otočil ke mně lejtstro. „Stačí podepsat a...“ - Přerušilo ho zazvonění telefonu, uniformovaný ho zvedl.

„Ehm, stačí podepsat a je to,“ podával mi pero.

Přečetl jsem stránku: „Dobrá, kde to mám...“ Poklepání prstem mi naznačilo kolonku.

„Ted' vás kolega odveze do Mnichova, do naší centrály, kde budete moci začít s výcvikem. Hodně štěstí,“ podali mi oba ruku a předali mě dalšímu, který už stál ve dveřích.

Sotva dveře zapadly, usmáli se jeden na druhého. „Soudruhu kapitáne, to se mi ani nechce věřit, že na to skočil,“ povíídá civil, „ještě tak dostat toho druhýho. Dáte si taky

ameriku?“ přistrčil k vojákovi v americké uniformě cigarety.

„Jo, Fandu,“ zapálil si, „na toho narazila hlídka u Broumova, jenže měl s sebou parabelu a vystřelil, a tak do něj našili plnou dávkou, debilové, teď mi to volali.“

„No a v čem je problém?“ ptal se civil.

„Copak to nechápeš?“ zvedl hlas ten druhý, „Tohodle troubu nám jen nastrčil, von totiž ten chodec byl František.“

DANIEL HRADECKÝ

(42) Litvínov.

Světnice hostinců, temnice cizinců. Ledek zdí.
Krev tvé krve, táto, žluč tvé žluči - hřivna syna.
Jména - poznámky pod čarou ponoru.
Řeči - sebevražda jazyka českého.

Projekty minulosti. Motorika notorika.
Tady se délka provazu zkracuje uzlem,
tady stín vztyčuje tělo, které jej vrhne.
I tady vydaje jsou věrnější příjmů.

Město na útěku:

Noční rychlík rozumu ujíždí své duši,
v nedýchatelnou jubiluje dechovka,
ticho bez hudby bude ze tmy.

Vstoupil jsem do stromu, ale s pokladem
se minul.

(50) Přišel jsem na svět v každé zemi,
kde se mozku a srdce užívá hospodárně
jako pijáků v sešitě s účty,
já, svědek třetihor.

Můj život nebyl boj,
byla to tajná zkouška z počtů,
počtů, v nichž se za odečteným člověkem
zavírají nože.

Byl jsem na útěku.

Nádražní hodiny trpěly nespavostí,
z nudy vymýšlely minuty a z odlitků vteřin
obráběly pouta mých odjezdů.

Byl jsem na útěku.

nemohli mě dostihnout.

Nehnul jsem se totiž z místa.

Bu-Bu-Budoucnost. Slunce bylo.

Nikdo mě ničemu neučil a to je krvavé
a krásné.

Ničemu jsem nikoho neučil a to je krvavé
a dobré.

Doufal jsem, že se zblázním,
ale chápal jsem, že se nezblázním.
Přes půl života je mi patnáct a už to dost
smrdí.

Můj chorobopis končí slovy:
Žij tak, abys neměl srdce na pravém místě
jen při pohledu do zrcadla.

(59) Jakmile si začneš všímat stromů,
stromů vyšších, ale mladších než ty,
je nejvyšší čas konečně naposledy začít.

Začni. Začni, jinak hrozí nebezpečí,
že budeš na smrtelné posteli žádat,
aby tě zahrabali jako záškoláci žakovskou
knížku.

Daniel Hradecký se narodil 21. 4. 1973 v Mos-
tě. Vydal básnický triptych Muž v průlomu
(2004) a básnickou sbírku V cirkuse Calvaria
(2009).

SÁRA HELTAI

1.
Zářivka se polámala,
kdopak nám ji opraví?
Snad ji Lajoš spravit chce,
na osmadvacítce!

2.
Vzkaz Lajošovi

Ve 3. patře na WC i druhá lampa porouchána,
tím narušena docela byla již naše dívčí rána,
kdy o krásu jde, nikoli o pouhé rozčesání
vlasů.

Však bez světla je postávání před zrcadlem
ztrátou času!

Výměna lampy je nad naše síly.
Lajoši, předem díky, my vždy věřily
a vědomy si byly toho, že dokážete, jenom Vy,
pro dívky vykonat tak mnoho.

3.

Neonové verše

Neonový student v neonové záři,
neonový stůl a židle neonová,
na níž student sedí, stále znova
zářivkové světlo neonově září.

Zazáří, pohasne, nanovo se šklebí
neonový přízrak v zářivky příšeří.
Neohlédneš-li se z neonových dveří,
zářivkový student v neonovém nebi.

Neonové nebe tone
ve tmě lampy neonové.
Neonové Lajošovi verše váží,
necht' i šestá lampa neonově září!

11.

Čtyři bez jedné

V neonů mihotavém světle
píši tyto verše.

Tři lampy svítí dosud,
avšak čtvrtá hasne.
Nejistý její osud,
jak doufám vyplývá
i z této básně.

Snad moudřejší by mohlo být
náhradou tento dopis zapálit.
I to je ovšem marnost jistá.

Co mohu dělat?
Já píši Vám na kompetentní místa!
Lajoši, prosím, myslete
alespoň nyní na ženy
v pokoji č. 28.
Bez vás jsme ztraceny.

13.

Letos naposled

Lajoši, vážně nevím,
co bych ještě psala,
lampa se nám polámala,
kdy se to jen změní?

V posledním z listů,
bylo jich už dosti,
svěřuji náš osud
Vaší laskavosti.

přeložil Tomáš Vašut

PETR ZEMEK

ONY DVĚ - CESTY DO PEŠTĚ

Sklání se léto, aby ulehlo
do cárů listí.
Zas zacvaknu všechny petlice.
A já roztočím další akvizice,
abych konečně měl všechny zatoulané mince
pocitů.
Víte, když si tak chodím po Brně,
je to randál, jak se všechny kutálí
a řínčí po dlažbě odfláklé dělníky
místo toho, aby se vsákly do vlasů
ňáké holky,
co čeká na poslední bus s ideály,
mířícím do staré Pešti.
Věřte mi, je to drsné cítit poezii.
A hrát na mandolínu a na city s bandou
pobudů.
Jenže ona- pokud vůbec existuje v pavučině
hvězd-
stejně voní krepově a rouhá se.
...safra! ony dvě se znají! Asi z brunchu..
Tak se sklání léto, jako stará přadlena.
A každý písmenkožrout ví,
že mě už naštěstí žádný bus do Peště nejede...

* * *

Je už málo měst,
kde se svítá odhrnutím závoje
z pekelných chrličů vody na kostelech,
o nichž se říká, že je tam klid.
Je už málo měst,
kde chodí žebráčci
dům od domu
se slepým zpěvem
a uzlíčkem, kde si schraňují
celou svoji minulost
a pár dalších cetek.
Je už málo měst,
kde Tě mám
ve svých dlaních,
když mží.

* * *

Sám v prázdném bytě,
sám v davu.
Jen pod oknem licitují dvě lucerny o kousek tmy.
Závist?

PROJÍŽDKA PO LEDOVCI

Gleb Leontjevič Travin (1902-1979) byl skutečný hrdina: ačkoli pocházel z chudých poměrů a až do čtyř let nemohl chodit, stal se vojákem, elektromontérem, lovcem, fotografem a hlavně cestovatelem, který v letech 1928-1931 objel celý Sovětský svaz na bicyklu. Podle svého deníku urazil 85 000 kilometrů přes jižní část Sibiře, Turkestán, Zakavkazsko a evropskou část Ruska, načež sám a s nejjednodušším vybavením překonal celé pobřeží Severního ledového oceánu, kde si stravu opatroval výhradně lovem. Projel i vnitrozemím Tajmyru, kam se v zimě neodvažují ani domorodci. V roce 1960 se na Kamčatce náhodou s Travinem setkal spisovatel A. A. Charitanovskij a příběh „muže na železném sobu“ jej tak zaujal, že podle cestovatelova vyprávění a archivních záznamů rekonstruoval celou trasu sovětského supermana. Anebo to bylo jinak?

Asi každý čtenář si dříve či později položí otázku, zda se všechna Travinova dobrodružství skutečně odehrála. Sovětská propaganda se přece neblaze proslavila tvorbou fiktivních hrdinů, jako například ono často vysmívané vyprávění o uralském mužikovi, který vynalezl parní stroj sto roků před Jamesem Watterem. Ovšem průkopníci sportu byli skutečně tvrdí lidé, jejichž posedlost byla až sebezničující – stačí si číst o prvních ročnících Tour de France nebo automobilovém závodě z Pekingu do Paříže. Měli úplně jinou motivaci než například dnešní profesionální tenisté, kteří po třech míčcích skrečují zápas, shrábnou startovní a vymlouvají se na psychickou labilitu.

Jazyk knihy je převážně pro sovětskou oficiální literaturu typickou směsí těžkopádné bodrosti a propagandistické velkohubosti. Ovšem úvodní scéna, v níž Travin jednoho rána zjistí, že přimrzl k zemi, a po vyproštění si vlastnoručně amputuje omrzlé prsty, je napsána strhujícím způsobem a dokazuje Charitanovského poučenost na stylu Jacka Londona. Přes všechnu naivitu z vyprávění číší nakažlivá zvědavost a snaha o překonávání fyzických omezení, stejně jako zvláštní spiklenectví mezi dobrodruhy. Objeví se občas i groteskní detail, vyjadřující svéráznou mentalitu země, kde je každý odkázaný sám na sebe, jako při vyprávění o králi čukotských pašeráků Alptetovi: „Jemně mlží. Je třeba

se domýšlet: zemřel mu syn, a tak vztyčil na hrobě kříž s nápisem: „Proletáři všech zemí, spojte se!“ Marxista, ale sám vykořisťuje půl pobřeží!“

Travin je v této knize až nesnesitelně vzorný. Nejenže je nadlidsky statečný a houževnatý, ale také skromný, zručný a sečtělý – dokáže třeba dlouze diskutovat o tom, zda je lepším znalcem Arktidy Amundsen nebo Stefansson. Za celou cestu nevypije ani kalíšek vodky a dokáže jen tak mimochodem zadržet a předat spravedlnosti šmelináře či účinně pomáhat při hubení sarančat. Kniha je didaktickou oslavou houževnatosti ruského člověka, osidlujícího a zvelebujícího ty nejodlehlejší pustiny. Rusové jsou podle Charitanovského vůbec ve všem nejlepší, když se to vezme za správný konec, tak i Adolf Erik Nordenskjöld byl vlastně Rus (narodil se přece v Helsinkách, tedy na území carského impéria). Dnes, kdy Rusko opouští Arktidu, působí ono optimistické dobývání frontieru anachronicky – v této souvislosti stojí za zhlédnutí internetové stránky <http://dead-cities.ru/>, přinášející přehled sídel opuštěných po rozpadu sovětského impéria. V tomto smyslu není ani tak důležité, jestli je Travinův příběh stoprocentně pravdivý – podstatné je, že se stát mohl.

Nakladatelství Cykloknihy si dalo na *Muži se železným sobem* opravdu záležet, zaujme už obálka se sépiově laděnou fotografií Travina u svého dopravního prostředku; publikace je vytištěna na mramorovaném papíře, písmem připomínajícím staré psací stroje, obsahuje četné fotografie, mapy a kresby. Zamrzí jen občasná nejistota v přepisu ruských jmen, ale to je celkem omluvitelná daň dobové atmosféře, v níž znalost ruštiny činí člověka podezřelým. Kniha působí na první pohled jako kuriozita, ale je inspirativním důkazem toho, že svět je stále plný neobyčejných lidí a neobyčejných příběhů.

Jakub Grombář

A. A. Charitanovskij: Muž se železným sobem. Přeložila Kateřina Rubášová (Cykloknihy, Plzeň 2009)

(U)ZAVŘENO?

V nakladatelství Dauphin vyšla nová kniha Ondřeje Tučka (2011), v pořadí druhá.

Tentokrát si autor od prózy odskočil k básním-miniaturám.

Ondřej Tuček působí jako typ pokorného básníka. Na papír nám přenesl osobní lyriku, záchvěvy a odrazy paměti, konkrétních míst.

Básně jsou metaforicky lakonické, na druhou stranu některá ozvláštnění na mě zase působila jako zbytečně vycpávková. Vcelku konzervativní verše autor místy prošpikoval hovorovými výrazy či nejnepřímým humorem, jehož místo jsem si zrovna v této sbírce nezvládla obhájit: „*Potom v televizi / šeptající Sandru Buldok s Benem Flekem / z decimetru poslouchala*“ (s. 53).

Přesto – autor si v textech nehraje ani tak se slovy jako spíš s celkem básně. Zdá se, jako by chtěl cíleně směřovat k pointám. Nalezla jsem pár rafinovaných veršů, které v daném okamžiku zaujmou: „*Viděl jsem světce / opouštět záchod / dneska jsem nebe / na zemi zřel*“ (Kněz, s. 49). (Možná by Tučkovi více slušela sbírka aforismů.) I přesto, že tu mluvím o pointách a celcích, i přes to v sobě básně skrývají nedořečenost, která zjevně nespočívá jen v malém prostoru jednotlivých básní, jenž si Tuček zvolil.

Obrazy, které autor předkládá, jsou strohé. Působí na mě jako subjektivní záznamy prožité reality, vlastní vzpomínky. Vzpomínky na místa, rodnou krajinu, čas. Takové vzpomínky, které se váží na konkrétní prožitek konkrétního člověka. A víceméně jen takové, které také mají smysl jen pro toho jednoho daného člověka, neboť on si dokáže slova spojit se skutečným okamžikem. Potěší některé rodinné momentky: „*V polštáři propotila / dcerka hlavou důlek / Zhluboka se ho nadechl / a žil pak do sta let*“ (s. 32). Ale téměř nedokážu snést v poezii klišovitá spojení typu: „*V zemi nikoho*“ (Chodov, s. 25) či dále ještě „*Ve městě nikoho*“ (Neden, s. 51).

Vypadá to, jako kdyby chtěl autor do první sbírky vtěstnat vše (zejména z pohledu motivů). Básně jsou děleny podle doby vzniku. Když se tak na to dívám, přitom jsou jednotlivé básně každý pes jiná ves. Slušelo by jim mnohem více rozřazení z hlediska nitra básně – podle obsahu, výrazu... Nelze v tiráži najít, figuroval-li v tom nějaký redaktor... Nebyl žádný, nebo si jím sám byl Ondřej Tuček? Tak, nebo tak... Zdání, že chyběl článek v řetězci, nelze zahnat.

Přes tu dobu, jakou jsem sbírku měla v ruce, přes to, co jsem o ní napsala, zdali si na ni ještě někdy vzpomenu?

Přiznávám. Není to šálek mé kávy. Ale je to jen mnou? Jako by texty byly uzavřenou součástí autora, něčím, kam ostatní neprohlédnou.

Michèle Baladránová

Tuček, Ondřej: Obrataň (Dauphin, Praha 2011)

JE POZDĚ...

Román *Ani později, ani jinde* (Odeon, 2011, překlad Alexandra Pflimpfová) od francouzské autorky Delphine de Vigan má tři hrdiny. Dvě naprosto vyčerpané bytosti, Mathildu a Thibaulta, a „město lásky“ Paříž. Mathildu a Thibaulta sledujeme v jejich těžké životní etapě hraničící s neúnosností, jejíž tísnivost má být posílena vzájemným zrcadlením se postav. Stihl je podobný osud a ničí je stejné pocity plynoucí ze ztroskotání v pracovním i osobním životě. Dříve odhodlání žít, nyní plní beznaděje díky absurdní mašinerii, kterou oba spustili. Lékař, který nemůže operovat a schopná žena, jíž je bráněno v práci. Důvody jejich nynější podlomené existence tkví v tom, že se přestali líbit závistivcům. Zásadní je pro ně stejné datum - 20. května. Lékař toho dne zůstane bez lásky. Mathilda ji má potkat. Zásady fikčního světa tedy velí jasně: Oni dva se někde musí setkat.

Než k tomu dojde, jsou pomalu a plíživě pohlcováni samotou a chaotickým, nepřehledným velkoměstem, které autorka demytizovala, zbavila zprofanované nálepky „město romantiky a lásky“. Tato metropole je také její nejsilnější a nejtemnější hrdinkou, na což naráží i původní, přesnější název knihy *Les heures souterraines* (Hodiny v podzemí). Spolu s Mathildou se prodíráte bludištěm metra a s Thibaultem rozpoutáte každodenní boj o přežití v ranní špičce. (Konečně ten, kdo někdy zažil jízdu pařížským metrem, shledá autorčin popis velmi přesným.) Žádné kavárny, barety ani croissanty tedy neočekávejte.

Dvojznačný původní název samozřejmě odkazuje také na duševní krajinu hrdinů. Ale zatímco prostor města je vylíčen velmi suggestivně, duševní hornatiny hrdinů jsou na tom o poznání hůře. Autorka si zvolila velmi

zajímavé a nosné téma - šikanu v práci, ale forma, již pro vylíčení utrpení Mathildy a Thibaulta vybrala, je nedostačující. Celý román je napsán v erformě, což sice autorce umožňuje být objektivní, ale na druhou stranu klasická vyprávěcí technika nedostatečně postihuje postavy v jejich celistvosti a situace, kterou nastolila, je vylíčena velmi vágně. Přesto je na záložce opěvován spisovatelčin krystalický styl, což je přinejmenším nadsazené. Delphine de Vigan se snažila vyhnout zbytečnému nimrání se v pocitech postav, ale díky brutálnímu zevšeobecnění a úpěnlivé snaze po srozumitelnosti se jí podařil opak, román ztratil na naléhavosti. Struktura je promyšlená, ale povrchnost a nulová invence v jazykových prostředcích ji činí velmi průhlednou. Ostřejší břitva, troška patosu a soustředění by románu vůbec neuškodili.

Hlavní zápletka je natolik zastřená, že je Jacquesovův pracovní teror sice zajímavý, ale to jen do té doby, než zjistíte, že nejen hrdinka netuší, co se vlastně děje, ale pravděpodobně to neví ani autorka, která se snaží vykreslit obludnou absurdní firemní mašinerii a její důsledky. Kdyby Jacques z knihy úplně zmizel, žádný rozdíl v přesvědčivosti sdělení by nenastal.

Zachovat maximální objektivitu v psaní, což byl autorčin cíl, je velmi těžké a zrádné, protože snadno můžete sklouznout k prosté popisnosti, což se v tomto případě skutečně stalo. Vystavět celý román na tom, že nikdo neví, co se děje, je odvážné, ale je nutné v takovém případě zakomponovat mezi řádky spoustu významných detailů, nitek, vodítek, odkazů, které situaci posouvají a dávají jí hlubší rozměr. Mathilda a Thibault se přesouvají z práce do práce, situace kolem nich se sice vyvíjí, ale jejich pocity jsou stále tytéž, dublování jednovaječných úvah není příliš účinné. Totožné pasáže myšlenek o sebe netrou, ale stojí vedle sebe bez jakékoli významové invence. Mathilda, na kterou je kladen větší důraz, je ve skutečnosti velmi plochou postavou, žena bez vlastností, žena, která se obléká, jí, jde do práce a z práce a prožívá utrpení, o kterém si něco sice přečtete, ale nijak zvlášť se vás to nedotkne, protože Mathildě schází základní věc, kterou by postava měla mít - povahové a myšlenkové rysy, které bych očekávala pečlivěji vykreslené vzhledem k tomu, v jaké pozici se nachází. Konstatování

„Mathilda bojuje“ je nedostačující. Absenci zvláštních rysů, o které tady sice nejde – hrdinka je obyčejná žena –, bychom mohli autorce odpustit tehdy, kdyby spisovatelka dokázala přesně popsat, co se děje, zobrazit firmu, ve které Mathilda pracuje, skutečně jako obludu, která plní stejnou funkci jako Paříž, jež je jejím zrcadlem – může dát naději, ale může vás i zničit –, ale to autorka v důsledku nedostatečného vhledu do věci nedokáže.

Postava Thibaulta je o něco přijatelnější, ale to jen díky jeho povolání lékaře. Autorka skrze jeho rutinní lékařskou praxi otevírá lidské rány, které zůstávají utajeny v zatuchlých bytech. Nic zásadního jinak jeho postava nenabízí. Tahem na bránu je závěr románu, jehož významu je uzpůsoben český název knihy. K setkání obou nakonec dojde, jak čtenář podle nastolené situace očekával. Avšak autorka, patrně proto, aby osudu obou postav dodala punc závažnosti, záměrně nezvolila happy end, ale facku, úder, zklamání – minou se. Je to dobrý tah, ale přišel pozdě. I přes promyšlenou strukturu a nosné téma je román Ani později, ani jinde slabým průměrem.

Zuzana Kůrová

Delphine de Vigan: Ani později, ani jinde. Překlad Alexandra Pflimpfová. (Odeon, Praha 2011)

POHÁDKY S HLASEM LUDVÍKA VACULÍKA

Některé dotační tituly mají tu výhodu, že v jejich rámci může vzniknout tak nějak bokem i kniha. Někdy může být distribuována zdarma. A někdy se dokonce jedná i o publikaci, která stojí za pozornost. Zdánlivá výhoda dostupnosti zdarma se však obratem změní v nevýhodu, pokud si toužíte podobný titul obstarat mimo vybraná místa.

Stalo se. Mezi takto postižené jsem chvíli patřil i já, a to v případě titulu **Za dluhých večerů** s podtitulem *Pohádky a pověsti z Hornolidečska*. Ten vydala Místní akční skupina Hornolidečska a vznikla přičiněním Petra Odehnala. Pohádková kniha obsahuje třicet příběhů psaných valašským nářečím a je doprovázena fotografiemi lidečského Jaroslava Rumánka.

Hlavním lákadlem publikace pro mnohé budou asi tři kompaktní disky s mluvenou verzí od Ludvíka Vaculíka. Byť při čtení je nejlepší naživo. Kdo zažil, tak snad potvrdí. Jeho projev je autentický. Zároveň ale podotýkám, že na naší straně Valašska jsem takovou jadrnou valaštinu nezažil ani u nejstarších obyvatelů pasek a samot. V některých okamžicích bych měl pokušení podlehnout myšlenkám, zda už se nejedná o stylizaci. Ale na druhou stranu do Brumova-Bylnice, Vaculíkova rodiště, je to od nás hodně daleko, vlastně až na druhou stranu Valašska. A stačí pobyt ve Velkých Karlovicích, Pulčíně nebo Lužné, aby bylo slyšet nářečí zas o trochu jiné. A Ludvík Vaculík tak nejenom čte výše uvedené texty, ale mluví i normálně. Jen při tom bedlivém poslechu to víc zaujme.

Pokud znáte například učesanější Valašské pohádky Jana Skácela (ostatně tato nová se jí blíží i velikostí, takže nic nebrání jejich soužití v knihovničce), tak tyto příběhy představují syrovější a méně učesanější podobu. Některé texty mohou čtenáři znát odjinud nebo v jiném místním provedení a asi jim budou povědomé.

Přestože se jedné o pohádky, publikace potěší nejenom děti. Je také dokladem, že je stále co objevovat (a to nejenom v archívech) a že ještě další texty na své objevení čekají. O těch, které by si zasloužily reedici ani nemluvě.

Přestože Ludvík Vaculík zde vystupuje „pouze“ v roli interpreta, je spisovatelem, který region výrazně přesahuje, možná by tedy publikace mohla zaujmout i zájemce o jeho osobu a dílo. Přesto si však myslím, že bude mít především místní dopad. Při postupné jazykové nivelizaci a nadvládě obecné češtiny sáhne mimo region po podobné publikaci psané nářečím málokdo. V tomto případě však ten regionální a místní dopad postačuje a plní svůj účel. Z osobních důvodů pak příjemně překvapilo, že se v knize objevily i texty, které byly publikovány v místopisné publikaci Leskovec Evy Muchové, kterou jsme vydali předloni.

Pavel Kotrla

Petr Odehnal: Za dlůhých večerů (Místní akční skupina Hornolidečska, Lidečko 2012)

